

HUIS VAN DE KERKMUZIEK

nieuwsbrief december 2020

Inhoud

Boek vergeten	1
Een oefening in hoop. Adventsliederen van Willem Barnard	3
Emma over de kerstnacht in de Sint Janskathedraal	4
Pontificale nachtmis 2021 vanuit de Sint Jan	5
Zingen met vier gasten	5
Advent en Kerst in liedbewerkingen	6
Christmas Carols kerkmuziek?	8
Tijdschriftenproject Willem Barnard	9
Psalmen naast de kerk	10
Het woord werd vlees	11

1

Boek vergeten...

door Aviva Boissevain, voorzitter stichting Huis van de Kerkmuziek

‘Kijk mamma, iemand is zijn boek vergeten’. Zaterdagmiddag, 18 december. Mijn dochter, acht jaar oud, zit in de kerkbank naast me naar het kerstconcert te luisteren. Niets bijzonders om deze tijd van het jaar, maar twee uur later opeens wel. Om kwart voor vijf worden we de kerk uitgeveegd. Twee uur later is duidelijk dat dit het allerlaatste concert is geweest van dit jaar met publiek erbij.

‘De ster, de ster, moet ommegaan’. Tijdens het zingen van het laatste lied, in canon met het publiek, valt haar oog op een boek dat voor haar in de bank ligt en dat kennelijk ‘iemand vergeten’ is. Het boek is een Liedboek, uit haar geboortejahr.

‘Nee, dat boek is niet vergeten, het is een liedboek. Het ligt hier in de bank, zodat mensen er uit kunnen zingen.’

‘Maar kennen ze die liedjes dan niet uit hun hoofd?’

‘Niet allemaal’.

Ze zwijgt en staart met gerimpeld voorhoofdje naar het boek in de rugleuning van de bank voor haar. Muziek die je zelf al jarenlang zingt niet uit je hoofd kennen?

Onbegrijpelijk, voor iemand die gepokt en gemazeld is door

jarenlange muzieklessen volgens de Suzuki methode. Daar leer je als kleuter alle muziek die je speelt op je gehoor aan. Na een jaar doe je examen op je instrument met een soloconcert van 20 liedjes, goed voor zo'n half uur muziek. Na twee jaar, de kleuter is dan een jaar of zes, is het repertoire uitgebreid tot een solorecital van een uur, allemaal uit het hoofd. Nog altijd is er geen muziekboek aan te pas gekomen. De meesten weten op dat moment nog niet eens dat de liedjes die zij dagelijks spelen op schrift staan en dat dit schrift notenschrift heet. Muziek leren zoals je je moedertaal leert: luisteren, luisteren en nog eens luisteren. De hele dag door en iedere dag opnieuw, totdat je na verloop van tijd als vanzelf de klanken nabootst. Intonatie, articulatie, expressie: door het jarenlange luisteren naar de klanken om je heen blijkt dat je je deze onbewust inmiddels helemaal hebt eigen gemaakt.

2

Maar in de kerk zingt men uit een boek. Of van een beamer. Waarom? Luisteren wij te weinig? Laten wij deze gedenkwaardige en vermoedelijk langdurende kerstperiode, hoe eenzaam ook, hier dan voor benutten. Want ook in het kerstverhaal gaat het horen aan het zien vooraf.

En wie bij het luisteren naar de engelenkoren tóch graag wil kijken, lave zich aan deze vreugdevolle vertolkingen in klank en beeld:

<https://www.tivolivredenburg.nl/livestream-nationale-koren/>

Een oefening in hoop

Adventsliederen van Willem Barnard

Als deze nieuwsbrief verstuurd wordt is de Kerstnacht bijna aangebroken en Advent ligt achter ons. Maar waarom zou je de inhoud van Advent dan weer volledig achter laten?

‘De adventstijd heeft het moeilijk. Altijd al, omdat het ‘commercieel jaar’ de intentie van het kerkelijk jaar steevast doorkruist. Maar in deze tijd is er het virus dat het samen-leven frustreert. Wat hangt ons boven het hoofd? Wat zal er de komende tijd mogelijk en onmogelijk zijn in de kerk? Wordt de kerk weer een studio?’

Dit citaat komt uit een artikel van theoloog Wouter van Voorst, getiteld *Een oefening in hoop*. Hij gaat daarin dieper op drie adventsliederen van Barnard in:

- ‘Geen kracht meer om te leven’ (LvdK 129)
- ‘O wijsheid, daal als vruchtbare taal’ (LB 466)
- ‘Er komt een schip gedreven’ (*De tale Kanaäns*, p. 128)

De liederen van Willem Barnard kunnen ons helpen om woorden te geven aan het besef dat bij een lockdown waarbij kerkdiensten en zingen grotendeels onmogelijk zijn iets kostbaars verdwijnt, dat we iets missen, dat we ‘nood’ aan iets hebben:

Lex orandi lex credendi – hoe je bidt, bepaalt hoe je gelooft. En wat is zingen anders dan dubbel bidden? De liederen van Willem Barnard brengen ons in verbinding met oude tradities, met de kerk van alle tijden en plaatsen. Al zingende, putten we uit bronnen die nog steeds helder water geven. Zo overleven we deze tijd van geestelijke droogte. We raken niet uitgeput.

Het artikel is te vinden op de website www.theologie.nl. Het is weliswaar alleen te lezen als je een account hebt op deze site, maar dat is het waard.

Een citaat ter stimulering (n.a.v. het derde van de drie liederen, een vrijwel onbekend lied):

Voor wie alles netjes op een rijtje en in vakjes wil krijgen, is dit soort poëzie om dol van te worden. En eerlijk gezegd duizelt het mij ook soms. Maar dit soort poëzie is volkomen rationeel als je de Schrift als eenheid benadert, als lichaam waarin alles met alles samenhangt.

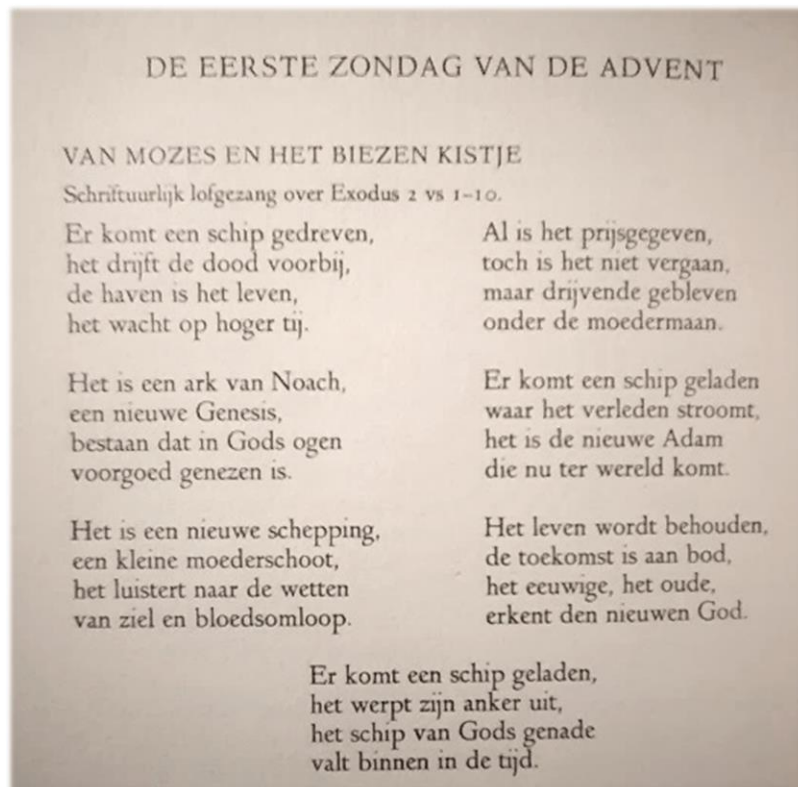
Van Voorst eindigt het artikel zo:

Optimisme probeert van alles de positieve kant te zien, want ‘elk nadeel hep se voordeel’. Dat is een geldige benadering, maar Barnard bewandelt een andere weg. Hij spreekt alles, alles uit dat hem benauwt, zo somber als maar mogelijk. Deze hartverscheurende eerlijkheid heeft hij van de psalmisten geleerd. ‘Wij zijn ten

einde raad'. Vanuit het donker klinkt de psalm. Daar wordt de hoop geboren als 'een zon diep in de nacht'. Deze hoop is niemand anders dan het Licht dat in de nacht geboren werd. Barnard was daar, op zijn twintigste-eeuwse, vaak vertwijfelde manier een authentiek getuige van.

Het artikel is hier te vinden:

[Een oefening in hoop • theologisch artikel • Theologie.nl →](#)

Emma over de kerstnacht in de Sint Janskathedraal

Vorig jaar zond het Jeugdjournaal op 25 december een item uit rond Emma, een van de zangers van het koor van de Sint Janskathedraal te 's-Hertogenbosch (waar Jeroen Felix, bestuurslid van het Huis van de Kerkmuziek, *rector cantus* is). Het ging over de kerstnachtdienst dat jaar. Normaal zat de kathedraal dan stampvol, nu kon er maar een handjevol mensen komen. Bovendien was het koor teruggebracht tot vier zangers. Emma, toen 15 jaar, was daar een van.

'Ik zing al vanaf mijn zevende. Niet echt supermooi en betoverend, vind ik zelf, maar zeker hier in de Sint Jan klinkt het altijd mooi door'. Zingen met slechts vier zangers is

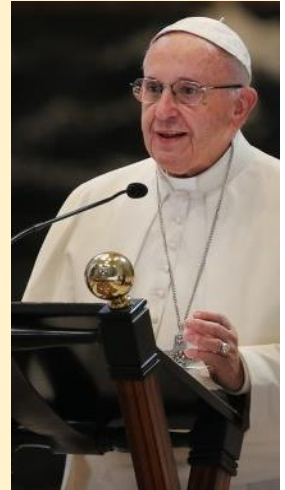
heel anders dan met dertig, zegt ze, 'je moet er nu veel meer zelf staan en kracht geven, terwijl het juist ook vaak mooi is als je iets zachter mag.'

Een mooie impressie, ook een jaar later nog altijd waardevol! Zie: [Emma zingt in een bijna lege kathedraal | NOS Jeugdjournaal](#)

Pontificale nachtmis 2021 vanuit de Sint Jan

De Kerstnachtmis in de Sint Jan wordt dit jaar wordt als dit jaar via televisie in Eurovisie verband uitgezonden, als *Pontificale Nachtmis*. De vaste liturgische gezangen worden gezongen door schola cantorum o.l.v. Jeroen Felix (*Missa Ad Modum Tabae*). Speciaal voor deze viering is er toestemming gegeven om met 12 zangers te zingen, 3 per stem. Daarnaast zijn er 5 kinderen die een gregoriaans Alleluia zingen. Mgr. Gerard de Korte is de hoofdcelebrant; hij leest ook de speciale kerstboodschap van Paus Franciscus.

5

[Paus Franciscus stuurt kerstboodschap voor Bossche Kerstnachtmis - Bisdom van 's-Hertogenbosch \(bisdomdenbosch.nl\)](#)

23.55 uur via NPO2

Zingen met vier gasten

Wim Ruessink

Wat kun je doen als een kerstnachtviering bijwonen er niet inzit? Moeten we het doen zonder hartverwarmend samen zingen dat het Licht nog stralender doet doorbreken?

Speciaal voor deze nieuwsbrief stelde Wim Ruessink een Quod Libet voor een klein Kerstgezelschap samen. Om te zingen samen met de vier gasten die met Kerst mogelijk zijn. Laat het klinken!

Quodlibet voor een klein Kerst-gezelschap

samenstelling: Wim Ruessink

Lied 474 Loof God, gij christ' nen, maak Hem groot in zijn ver - he - ven troon. Loof

Lied 505 Laat uw mor - gen da - gen, kom, de we - reld wacht.

Lied 488 In den be - gin - ne was het woord.

Lied 473 En Da - vids oud ge - slacht is weer op - nieuw gaan bloei - en.

Advent en Kerst in liedbewerkingen

6

Geen *Weihnachtsoratorium*, *Weihnachtsgeschichte* of *Historia der Geburt Jesu Christi*.
Geen *La Nativité du Seigneur* of *Concerto de Noël*. Geen *Festival of Lessons and Carols*, *Ceremony of Carols* of *Fantasia of Christmas Carols*.

Hoewel, die laatste komen misschien wel in buurt. Want hieronder volgt een lijst met liederen voor Advent en Kerst en luisterlinks. Om een eigen *Festival* samen te stellen. Of om elke dag één lied te beluisteren. Want het zijn 12 liederen, voor elk van *the twelve days of christmas* een.

1

Lied van de nachtegaal
(Bulgaars kerstlied)

[Christmas Songs - YouTube](#)

- Zie verder: [La Nativité du Christ en musique - Musique \(bnr.bg\)](#)

2

'Qu'Adam fut un pauvre
homme'
(Louis-Claude Daquin)

[C. L. DAQUIN, Noel VI sur les jeux d'anches et en duo - YouTube](#)

- Tekst: [Qu'Adam fut un pauvre homme \(chants-populaires-francais.com\)](#)

3

‘Adam lay ybounden’
(Peter Warlock)

[Peter Warlock: Adam lay y-bounden - YouTube](#)

- Tekst: [Adam lay ybounden - Wikipedia](#)

4

‘I sing of a maiden’
(Graham Ross)

[Graham Ross - I sing of a maiden - YouTube](#)

- Tekst: [I Sing Of A Maiden \(hymnsandcarolsofchristmas.com\)](#)
- Meer info: [I sing of a maiden – Graham Ross](#)

5

‘Es ist ein Schiff geladen’

[»Es kommt ein Schiff geladen« Christian Steyer & Berliner Solistenchor, Alte Weihnachtslieder Neu - YouTube](#)

- Meer over het project Alte Weihnachtslieder Neu: [Projekte – Christian Steyer](#)

6

‘Maria durch ein Dornwald ging’
(Stefan Claas)

[VOCES8: Maria durch ein Dornwald ging - YouTube](#)

- Tekst onder de video
- Zie ook (met inblikpartituur): [Arrangeur – Stefan Claas | Dirigent | Dozent | Arrangeur \(stefan-claas.de\)](#)

7

7

‘Es ist ein Ros entsprungen’
(Michael Praetorius)

https://www.youtube.com/watch?v=J_6jxKEq7r4

8

‘В темную нічку’

[In the dark night \(Sleep Jesus\) - St. Herman of Alaska Orthodox Church \(sthermansoca.org\)](#)

- Met tekst (o.a. Engelse vertaling) en toelichting

9

‘In dulci jubilo’
(Russel Robinson)

[In Dulci Jubilo \(SAB Choir\) - Arranged by Russell Robinson - YouTube](#)

- Met de noten in beeld

‘Staffansvisa - För redeliga män’

Anne Sofie von Otter: [Anonymous: Staffansvisa & för Redelica Män - YouTube](#)

‘Jesus Christ the Apple Tree’
(Elisabeth Poston)

Tekst: [Jesus Christ the Apple Tree - Wikipedia](#)

‘The twelve days of
Christmas’
(Bob Chilcott)

[The Twelve Days of Christmas \(SATB\) - YouTube](#)

- Tekst: [The Twelve Days of Christmas - Wikipedia](#)

Christmas carols kerkmuziek?

Henk de Winter, voorzitter Kerkzang.nl

In Engeland is de BBC een van de hoeders van de traditie van Christmas Carols. Wat ooit begon in Truro en inmiddels ook alweer honderd jaar in Cambridge klinkt, *A Festival of Lessons and Carols*, is een viering van Kerstmis met bekende en nieuwe carols. De BBC zendt het uit sinds 1926.

Sinds een aantal jaren geeft het blad *BBC Music Magazine* aan een gevestigde jonge componist opdracht een nieuwe carol te componeren, die dan tijdelijk gratis gedownload

for the readers of BBC Music Magazine
A WINTER CAROL Words and music by GRACE EVANS-GREENE MASON in 2018

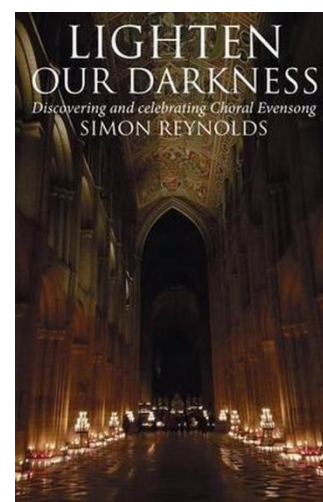
Thoughtfully ♩ = 120

SOPRANO
ALTO
TENOR
BASS

Leiden is 'n oever. Die winterdag is, Wie die grêd is om te kôm en gien, lang lang
Chilcot's rook, Die winterdag is, Wie die grêd is om te kôm en gien, lang lang
wie, Childey rook, Die winterdag is, Wie die grêd is om te kôm en gien, lang lang

Christmas carols can elicit such a wide range of festive memories for us all

© Copyright 2019 by Boosey & Hawkes Music Publishers Ltd

kan worden om overal op kerstconcerten en in vieringen uitgevoerd te worden. De BBC verzamelt allerlei opnamen uit het land en plaatst de beste op haar website.

Tot nu toe waren deze carols wel geënt op het verhaal van Jezus' geboorte, maar dit jaar is er een verandering. Grace-Evangeline Mason (*1994) schreef en componeerde 'A Winter Carol', vol met sneeuw, romantisch lantarenlicht en vooral 'winter', maar meer ook niet. Haar toelichting plus de compositie kunt u nog tijdelijk vinden via [MUS_369_p036-038_carolF2-3672102.pdf \(immediate.co.uk\)](https://www.immediate.co.uk/mus_369_p036-038_carolF2-3672102.pdf). Vergelijkbaar wereldlijk is een carol in *The Faber Carol Book* (2003), namelijk 'Rapping Paper' van Ben Parry, een rap met als onderwerp inpakpapier ('wrapping paper') van de kerstcadeautjes.

Interessant is dat er tegelijk een lezenswaardig boekje verscheen van Simon Reynolds, *Lighten our darkness; discovering and celebrating Choral Evensong*, Londen (Darton, Longman and Todd), 2021, ISBN 978-0-232-53462-7. Hierin beschrijft en analyseert hij de opmerkelijke ontwikkeling dat tegen alle kerkelijke leegloop in de Choral Evensong juist enorm aantrekt, niet in het minst mede door jongere, seculiere bezoekers.

Secularisatie enerzijds en sacralisering anderzijds. Welke rol is er voor de kerkmusicus?

9

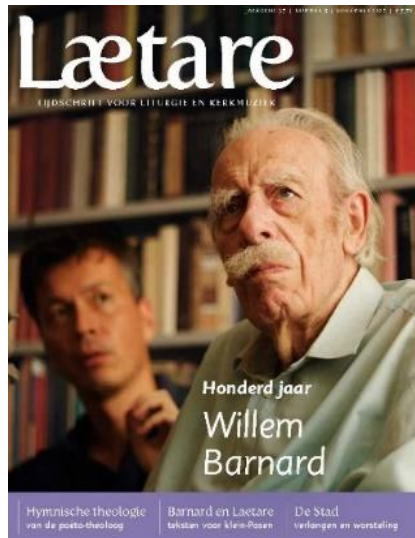

Tijdschriftenproject Willem Barnard

Drie tijdschriften rond liturgie en kerkmuziek hebben samen met het Huis van de Kerkmuziek de handen ineengeslagen rond Willem Barnard: *Laetare*, *Muziek & Liturgie* en *Musica Sacra*. Elk van de tijdschriften heeft een themanummer rond Barnard samengesteld, zo dat het past bij het eigen karakter én zonder dat er dubbelingen voorkomen. Afgezien dan van één artikel, want dat verscheen in elk van de drie bladen.

De publicatie van de drie themanummers was zo gepland dat ze zou samenvallen met de verschijning van de grote verzameluitgave met alle liederen van Barnard, *In wind*

en vuur. Die publicatie werd echter uitgesteld naar mei 2022. De planning van de tijdschriften werd bewust gehandhaafd. Nu vormen de drie samen een opmaat. En vooral: ze bieden een waardevol beeld van Barnard en zijn betekenis voor het kerklied.

Alle artikelen samen geven een rijk beeld van Barnard, zijn liederen en zijn hymnische theologie.

T.z.t. zullen de verschillende artikelen ook in de digitale Bibliotheek van het Huis van de Kerkmuziek worden opgenomen, samen met andere (oudere) artikelen. Voorlopig zijn ze echter voorbehouden aan de tijdschriften zelf.

Wil je meer weten over wat er allemaal aan bod komt? Op onze website is een overzicht te vinden, met alvast enkele citaten.

[Kijk hier verder.](#)

10

Psalmen naast de kerk

Henk Vogel, promovendus aan de PThU

Tot op vandaag inspireren de Bijbelse psalmen dichters en componisten, ook buiten de kerkelijke wereld. In mijn promotieonderzoek *Psalmen voorbij de liturgie* richt ik me op die laatste categorie. Welke betekenis krijgen psalmen buiten een liturgische context?

Soms is die betekenis zó anders dan binnen de kerk, dat de vraag zich opdringt: “Is dit eigenlijk nog wel een psalm?” Dat is bijvoorbeeld het geval bij [Psalm 151](#) en [Poesia Divina](#), met daarin nieuwe teksten van dichters met verschillende (religieuze) achtergronden.

Soms zijn stijl en woordgebruik ‘psalmachtig’, wordt God aangesproken en zijn de teksten geschikt om te zingen met een gemeenschap – maar meestal niet.

Toch probeer ik ze serieus te nemen als integrale pogingen van kunstenaars om

de psalmen te vertalen naar het heden, inclusief hun religieuze of spirituele zeggingskracht. Laten deze experts van verbeelding in taal en klank misschien kanten van de psalmen zien die in de kerk ondergesneeuwd zijn geraakt?

Soms wel. Ik ontmoette een schoonheid, politieke scherpte en emotionele rauwheid die ik in de kerk zelden zo ben tegengekomen, en ik vond het bevrijdend dat de raadselachtigheid van God niet in een keurig theologisch frame werd geduwd.

Tegelijkertijd miste ik het hoopvolle perspectief uit de Bijbelse psalmen – of ben ik als kerkganger misschien teveel gewend aan een geruststellende aai over de bol?

Zie ook: [Psalmenonderzoek – Henk Vogel](#)

11

Het woord werd vlees

Kees van Setten, theoloog en muzikant, met Eredienst Creatief bewoner van het Huis van de Kerkmuziek

‘Ja, maar het gáát om het woord’. Ik was in gesprek met een predikant over de waarde van muziek in kerk en christendom. Muziek is, zodra deze uitspraak klinkt, slechts een bescheiden dienaar in de schaduw van het woord.

Nu vind ik het woord van God ook erg belangrijk, maar ik denk dat we het Woord te veel verwarren met het ‘verbale’. Het is opvallend hoeveel er gezégd wordt in een doorsnee protestantse dienst, met een scala aan toelichtingen,

instructies en (overbodige) aankondigingen die de liturgische agenda soms overbevolken. Dan heb ik het nog niet eens over de preek.

Kerst is de tijd van 'het woord dat vlees geworden is'. Dat was dus kennelijk nodig. Het verbale voldeed niet. Het woord moet voortdurend vlees worden, handen en voeten krijgen.

Als er één geschenk is dat een enorme potentie heeft om als gestalte van het woord te dienen is dat de muziek. Ze heeft deze rol in de (kerk-)geschiedenis ruimschoots bewezen. Voor velen opent de muziek de toegang tot God. Bij Luther stond de muziek niet in de schaduw, maar was het een volwaardige gestalte van het woord: de 'preek van de gemeente'.

Preken met liederen en 'muzische' (creatieve) liturgieën vereisen vaardigheden van ver over de grens van het verbaal-rationele. Het is daarom nog steeds bizar hoe weinig er aan muziek en muzische vaardigheden wordt besteed in de predikantsopleidingen. Zou hier een uitdaging liggen voor het Huis?

12

www.huisvandekeermuziek.nl